

Avgiftsfritt salg på flyplasser og ferger i utenlandstrafikk

Øyvind Horverak, SIRUS

Statens institutt for rusmiddelforskning, 2012

ISBN: 978-82-7171-375-1 (pdf)

SIRUS arbeider for tiden med et prosjekt der en forsøker å komme fram til rutiner som vil kunne forbedre norsk alkoholstatistikk. Dagens statistikk har flere svakheter, hvorav de største er knyttet til kjennskap til omfanget av såkalt uregistrert alkohol (hjemmeproduksjon, smugling, grensehandel og tax-free handel) og omfanget av salg og skjenking på kommunalt nivå. I dette notatet gis det en oversikt over rapportert avgiftsfritt salg av alkohol og tobakk på norske flyplasser. På bakgrunn av dette salget gis det anslag på tax-free-salget ved ferger i utenlandstrafikk, og anslag på avgiftstapet tax-free-ordningen påfører staten. Det er grunn til å understreke at anslagene som presenteres er usikre, og helt avhengig av de forutsetninger som legges til grunn.

Omfanget av det avgiftsfrie salget på flyplasser

1. januar 2012 ble innehavere av tillatelse for avgiftsfritt salg på flyplasser pliktige til å avgi opplysninger til statistiske formål til SIRUS. SIRUS samler inn opplysninger om det avgiftsfrie salget av alkoholdrikker og tobakk fra de tre selskapene som har tillatelse til å drive slikt salg på i alt 16 norske flyplasser. Tabell 1 gjengir omsetningstall for 2010.

Tabell 1 Flyplasser	Tax- free-handel på flyplasser	Innenlands omsetning i butikker, kiosker og på Vinmonopolet	Flyplasshandelens andel av innenlands omsetning (pst.)
2010			
Øl (1 000 liter)	2 106	175 000*	1
Svakvin (1 000 liter)	4 335	63 433	7
Hetvin (1 000 liter)	249	785	32
Sprit (1 000 liter)	3 420	12 601	27
Sigaretter (1 000 kg) x	293	2 307	13
Sigarer og sigarillos (1 000 kg)x	22	24	92
Tobakk (1 000 kg)#	172	912	19
Snus (1 000 kg)#	103	1 189	9

*Anslår at 75 % av alt innenlandsk ølsalg gikk gjennom ølbutikker og Vinmonopolet

x Regner at 1 sigarett veier 1 gram, og 1 sigar/sigarillos i gjennomsnitt 5 gram.

Anslag på bakgrunn av fordelingen av salget på rulletobakk og snus på de flyplasser som oppgir tall for rulletobakk og snus særskilt.

Det avgiftsfrie salget på flyplasser utgjør 32, 27 og 7 prosent av Vinmonopolets salg av henholdsvis hetvin, sprit og svakvin, og 1 prosent av ølsalget i norske butikker. Salget utgjør hele 92 prosent av butikkens salg av sigarer og sigarillos, 19 prosent av butikkens omsetning av rulletobakk, 13 prosent av omsetningen av sigaretter og 9 prosent av det innenlandske salget av snus.

De reisende handler mest avgiftsfrie varer ved ankomst

Med unntak av sigarer, handler de reisende mer ved ankomst enn ved avreise. Forskjellen er særlig stor for øl og vin, det handles sju ganger mer øl ved innreise enn ved utreise, fem ganger så mye svakvin og 3,5 ganger så mye hetvin. Det handles også mer sprit, sigaretter, tobakk og snus ved innreise enn ved utreise; forskjellene var her 40 prosent mer sprit, 10-15 prosent mer sigaretter og tobakk og 5 prosent mer snus.

Det er ingen tvil om at endringen sommeren 2005, da det ble tillatt å handle avgiftsfrie varer ved innreise til Norge, har ført til et økt avgiftsfritt salg på norske flyplasser. Det kan også ha ført til et økt totalt avgiftsfritt salg av alkoholvarer og tobakk.

Statens avgiftstap

Det er vanskelig å vite hvor mye av salget på flyplassene som går til norske menn og kvinner. I de følgende beregningene antar vi at 90 prosent av salget ved innreise og 75 prosent av salget ved utreise går til norske borgere, og at halvparten av den alkoholen og tobakken som kjøpes av nordmenn ved utreise blir konsumert etter at en har kommet hjem, mens alt som blir kjøpt av nordmenn ved innreise blir konsumert hjemme. Da vil mengdene avgiftsfri alkohol og tobakk som blir konsumert av nordmenn i Norge være som vist i tabell 2.

2010	Avgiftsfrie varer konsumert i Norge av norske menn og kvinner	Tapt salg innenlands	Tapte særavgifter (mill. kr)	Samlet avgiftstap (særagifter og mva.)* (mill. kr.)
Øl (1 000 liter) – 5 vol. pst.	1 754	877	17,7	24,0
Svakvin (1 000 liter) – 12 vol. pst.	3 522	1 761	85,2	131,7
Hetvin (1 000 liter) – 18 vol. pst.	195	97	7,0	11,1
Sprit (1 000 liter) – 38 vol. pst.	2 318	1 159	272,2	370,1
Sigaretter (1 000 kg)	192	147	305,0	420,1
Sigarer og sigarillos (1 000 kg)	13	6	13,3	20,8
Tobakk (1 000 kg)	113	84	178,9	246,4
Snus (1 000 kg)	66	50	40,8	56,7
Sum			920,1	1 280,8

*Anslag basert på en flaskepris på øl på 12 kr (0,33 l), og en literspris på svakvin, hetvin og sprit lik gjennomsnittsprisen på Vinmonopolet i 2010. Prisen på en tjuepakning sigaretter er satt til 80 kr, prisen på en pakke tobakk (50 gr) til 200 kr, prisen på en eske snus (50 gr) til 80 kr og prisen på 20 gr sigarer/sigarillos til 120 kr.

Om vi videre antar at bare halvparten av dette forbruket av alkohol og sigarer ville funnet sted dersom det måtte bli kjøpt til innenlandske priser, mens 75 prosent av sigarettene og tobakken og snusen ville blitt kjøpt allikevel, kan vi anslå hvor stor omsetning som Vinmonopolet, ølbutikkene og tobakksbutikkene går glipp av. Også dette er vist i tabell 2. Endelig viser tabellen hvilke avgifter staten gikk glipp av som følge av at en del av den alkoholen som ble drukket og tobakken som ble konsumert ikke var avgiftsbelagt. Summerer vi alle avgiftene staten går glipp av på grunn av tax-free handel med alkohol og tobakk ved norske flyplasser, kommer vi opp i rundt 1,3 milliarder kroner.

Tax-free-handel ved fergereiser utenlands

Tax-free-handelen på norske flyplasser utgjør bare en del av den totale tax-free-handelen. Flyselskapene selger noe alkohol og tobakk om bord i flyene, og nordmenn handler en del tax-free alkohol på flyplasser i utlandet. Det er også en omfattende avgiftsfri handel i forbindelse med

utenlands fergetrafikk, særlig til Danmark. SIRUS har i dag ikke lovhjemmel til å be om opplysninger om omsetning av alkohol og tobakk fra ferge- eller flyselskapene.

Ifølge Statistisk sentralbyrå reiste i 2010 til sammen 5,72 mill. passasjerer enten ut fra eller inn til Norge med ferge. For utenlands flytrafikk var tilsvarende tall 16,6 mill. For å få et mulig realistisk anslag på hva fergereisende bringer med seg av avgiftsfri tobakk og alkohol til Norge, vil vi anta at fergepassasjerer handler tax-free varer ved ut- og innreise på samme måte som flypassasjerer gjør. Vi finner da at omfanget av tax-free-handel av alkohol og tobakk ved fergereiser er som vist i tabell 3 under.

Tabell 3 Ferges	Tax- free handel på ferges	Fergenes andel av innenlands omsetning (pst.)	Tapte salg innenlands	Samlet avgiftstap (særlavgifter og mva.)* (mill. kr.)
2010				
Øl (1 000 liter)	640	0	303	8,3
Svakvin (1 000 liter)	1 308	2	607	45,4
Hetvin (1 000 liter)	74	9	34	3,8
Sprit (1 000 liter)	986	8	400	127,6
Sigaretter (1 000 kg)	84	4	47	137,5
Sigaretter og sigarillos (1 000 kg)	6	25	2	5,0
Tobakk (1 000 kg)	49	5	28	80,6
Snus (1 000 kg)	29	2	17	18,8
Sum				427,1

*Det er brukt samme utsalgspriser som i tabell 2.

Om vi på samme måte som ved flytrafikken antar at 90 prosent av salget ved innreise går til nordmenn, mens det samme gjelder 75 prosent av det som kjøpes ved utreise, kan vi anslå hvor mye avgiftsfri alkohol og tobakk som blir kjøpt på fergene av nordmenn. Gjør vi videre de samme antakelser om hvor mye fergepassasjerene ville kjøpt til norske priser som flypassasjerene, kan vi beregne det tapte salget innenlands. Dette er også gjengitt i tabell 3. Endelig har vi beregnet det samlede avgiftstapet på samme måte som vi gjorde det ved tax-free salget på flyplasser. Vi ser at under de forutsetninger vi har gjort, fører tax-free salget av alkohol og tobakk på fergene til at staten går glipp av en inntekt på vel 400 millioner kroner.

Oppsummering

På bakgrunn av opplysninger fra de bedriftene som driver avgiftsfritt salg av alkohol og tobakk på norske flyplasser, kjenner vi det totale avgiftsfrie salget av slike varer. Med disse opplysningene som utgangspunkt, har vi – under bestemte forutsetninger - beregnet hvor stor omsetning de innenlandske butikkene går glipp av som følge av tax-free-ordningen både på flyplasser og på ferger i utenlandstrafikk. Det er grunn til å understreke at disse anslagene er helt avhengig av realismen i de forutsetningene vi har gjort.

På bakgrunn av våre antakelser om hvor mye av tax-free-handelen som går til nordmenn, hvor mye av dette som forbrukes innenlands og hvor mye som erstatter varer en ellers ville kjøpt i norske butikker, kan vi igjen beregne avgiftstapet for den norske statskassen. Beregningene viser at tax-free-salget av alkohol og tobakk på norske flyplasser og på ferger i utenlandstrafikk kan ha ført til et provenytap på rundt 1,7 milliarder kroner i 2010.

Ordningen fører også til et merforbruk av alkohol og tobakk. Merforbruket er størst for hetvin og sprit, ifølge våre beregninger fører tax-free-handelen til at det ble drukket rundt 16 prosent mer hetvin og 12 prosent mer sprit enn hva som ville blitt drukket uten denne ordningen. For øl og vin er tax-free-handelens innvirkning på forbruket relativt beskjeden; den førte ut fra våre forutsetninger til et merforbruk av vin på om lag 3 prosent og av øl på under 0,5 prosent.

For alkohol totalt utgjorde forbruket av tax-free-varer om lag en halv liter ren alkohol per innbygger 15 år og eldre i 2010. Det anslåtte merforbruket, regnet i ren alkohol per innbygger 15 år og eldre, utgjorde rundt regnet en kvart liter. Det svarer til i underkant av 4 prosent av det registrerte alkoholforbruket samme år.